

Kā gatavoties latviešu valodas eksāmenam?

Informāciju par to, ko prasīs eksāmenā, atradīsi eksāmena programmā.

https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/programmas/vpd_progr_vissas_2020.pdf

Informācija par to, kā notiks eksāmeni, atradīsi materiālā Pārbaudes darbu norises darbību laiki 9. un 12.klasei.

https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/norlaiki/2020_vpbdnor_9kl_12kl.pdf

Eksāmenam nevar sagatavoties pēdējās dienās vai mēnešos, tas ir divpadsmit gadu mērķtiecīga procesa rezultāts. Latviešu valodas eksāmenā tiek pārbaudīts, kā skolēns uztver tekstu, izsaka savas domas, ievēro literārās valodas normas.

Atlikušajā laikā līdz eksāmenam var tikai labāk izprast eksāmena struktūru, izpētīt uzdevumu nosacījumu dažādību, mēģināt izprast aptuveno laiku uzdevumu veikšanai.

Zināšanu un pamatprasmju daļā (1. daļā) tiek pārbaudītas skolēnu valodas zināšanas un pamatprasmes, proti, vārdu pareizrakstība, vārdu formu veidošana, vārdu savienojumu saskaņošana, kā arī interpunkcijas normu ievērošana. Šajā eksāmena daļā skolēns maksimāli var saņemt 24 punktus jeb 29 % no visa eksāmena punktiem.

Pārskatot iepriekšējo gadu eksāmena 1.daļas uzdevumus, skolēns labāk var izprast uzdevumu nosacījumus un pilnveidot savas zināšanas un prasmes latviešu valodas pareizrakstībā un interpunkcijas normu ievērošanā. Veicot iepriekšējo gadu uzdevumus, atzīmējiet, kura valodas norma katrā teikumā tiek pārbaudīta. Tā izveidosiet atkārtojamo pareizrakstības, vārda formu veidošanas un interpunkcijas normu pārskatu.

Ieteikumi 1.daļas 1. uzdevuma izpildei

- Uzmanīgi izlasiet visus teikumus.
- Izmantojiet piedāvāto vārdu, tā vārdšķira nav jāmaina.
- Vispirms izdomājiet, kura vārda forma jāveido, pārliecinieties par tās iederību teikumā un tikai tad ierakstiet atbildi attiecīgajā vietā (ne vienmēr pirmā doma ir pareizākā, ja šaubāties, atstājiet brīvu vietu un pēc uzdevuma izpildes pārliecinieties, ka ierakstīti visi vārdi).
- Ne vienmēr jāmaina vārda forma (piem., darbības vārds vajadzības izteiksmē un lietvārds nominatīvā).
- Nepieļaujiet pārrakstīšanās kļūdas (piem., izlaists burts).
- Teikuma sākumā lietojiet lielo sākuma burtu.
- Ievērojiet teikuma beigu pieturzīmi, tā norāda uz nepieciešamo darbības vārda izteiksmi (piem., pavēles izteiksme).
- Rakstiet salasāmi ar tumšas krāsas tinti.

Ieteikumi 1.daļas 2. uzdevuma izpildei

Eksāmena pirmās daļas 2. uzdevumā pārbauda prasmes lietot pieturzīmes dažādu sintaktisko konstrukciju gadījumos.

Uzdevumā ir dažādas grūtības pakāpes teikumi, t.i., ir gan ļoti viegli, gan arī sarežģītāki.

Atcerieties, ka eksāmenā būs jāspēj orientēties teikumos, kuros būs jāieliek trūkstošās pieturzīmes! Ko tas nozīmē:

- 1) nav jāapšaubā jau ieliktās pieturzīmes;
- 2) jānovērtē, kuru tekstā ar pieturzīmēm atdalāmu sintaktisku konstrukciju teikumā saskatāt;
- 3) jāpārbauda, vai neesat iekļuvusi "viltīgo situāciju slazdā"; ir situācijas, kad ļoti gribas likt komatu vai kādu citu pieturzīmi, tāpēc atcerieties – mēģiniet sev pamatot katru pieturzīmi, ko vēlaties likt, ar likumu;
- 4) pēc situācijas izvērtējuma ielieciet teikumā nepieciešamo pieturzīmi vai pieturzīmes.

Ieteikumi 1.daļas 2. uzdevuma izpildei!

- Uzmanīgi izlasiet teikumu.
- Nepārveidojiet teikumu.
- Sadaliet teikumu pa patstāvīgajām un neatkarīgajām daļām (atrodiet gramatiskos centrus).
- Iegūstiet, ka teikumā ar pieturzīmi vai pieturzīmēm jāatdala viena konstrukcija.
- Iespējams, ka teikumā ir konstrukcija, kura nav jāatdala ar pieturzīmi (*galvenokārt*).
- Vispirms izdomājiet un tikai tad nepārprotami (glīti) ielieciet nepieciešamās pieturzīmes.
- Ja esat pieturzīmi ielicis nepareizajā vietā, tad to nosvītrojiet tā, lai vērtētājs nevarētu pārprast.

Eksāmena teksta izpratnes daļā (2. daļā) pēc piedāvātā teksta (publicistisks, populārzinātnisks vai daiļliteratūras) izlasīšanas jāveic uzdevumi, kuros tiek pārbaudīta skolēnu lasītprasme, spēja formulēt teksta tematu, raksturot tā aktualitāti, secināt galveno domu, izskaidrot vārdu savienojumus, frazeoloģismus, noteikt teksta funkcionālo stilu, to pamatot, noteikt tekstā izmantotos valodas līdzekļus (morfoloģiskos, sintaktiskos, leksiskos). Šajā eksāmena daļā tiek vērtēta arī pareizrakstības normu ievērošana. Par precīzi veiktiem uzdevumiem skolēns var saņemt 25 punktus jeb 30 % no kopvērtējuma par eksāmenu.

Ieteikumi 2.daļas uzdevumu izpildei!

- Pirms uzdevumu veikšanas vairākas reizes izlasiet tekstus.
- Tekstos drīkstat izdarīt piezīmes.

- Uzdevumus vēlams izpildīt piedāvātajā secībā.
- Nepārrakstiet teksta saturu, jo nav tāda uzdevuma. Gan galvenās domas formulējumos, gan citos uzdevumos atbildes jāraksta saviem vārdiem, saglabājot tekstā ietverto domu.
- Skaidrojot vārdus vai vārdu nozīmes, atcerieties, ka tie ir ņemti no teksta, tāvad skaidrojumam jābūt saistītam ar tekstu (piem., vārdu *lirika* nedrīkst izskaidrot ārpus teksta).
- Citējiet tikai uzdevumos, kuros jāizraksta piemērs/-i no teksta.
- Precīzi ievērojiet uzdevumu nosacījumus, ja nepieciešams, sadaliet uzdevumu pa soļiem, jo katrs solis tiek vērtēts ar vienu punktu.
- Pēc uzdevumu veikšanas atbildes pārļasiet, novērsiet pareizrakstības kļūdas.
- Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem šogad eksāmenā būs atbilžu lapa, tas nozīmē, ka atbildes jāraksta atbilžu lapā, nevis darba lapā.
- Atbildes rakstiet tikai tam paredzētajā vietā.
- Rakstiet salasāmi.

Tekstveides jeb 3. daļā skolēniem jāveic tekstveides uzdevums – jāuzraksta viedoklis par piedāvāto problēmjaudājumu. Rakstot atbildi, argumentācijai jāizmanto kultūras un/vai literatūras fakti. Apjoms 200-250 vārdi (viena A4 lappuse). Viedoklī skolēnam, lai atklātu savu vērtību sistēmu, mērķtiecīgi jāizmanto vismaz divi kultūras fakti (literārie darbi, dažādi kultūras pasākumi utt.) un jāpamato, kāpēc argumentācijai izvēlēti šie fakti. Par tekstveides daļu skolēns maksimāli var saņemt 34 punktus jeb 41 % no eksāmena vērtējuma.

Tekstveides rezultāts ir uzcītīgs darbs un treniņš gandrīz 12 gadu garumā. Nav iespējams uzrakstīt labu darbu, ja līdz eksāmena darbam viedokļi, pārspriedumi nav rakstīti vai rakstīti neregulāri. Vienlīdz nozīmīgi šajā ceļā ir gan skolotāju ieteikumi, norādes, gan paša rakstītāja prasmju pilnveidošana, analizējot jau uzrakstītos darbus, veidojot savu pieredzi.

Lai tiktu pie veiksmīga rezultāta, pirms darba rakstīšanas nepieciešams izprast uzdevumu, proti, jautājumu, par kuru jāraksta, un atbildes apjomu. Vārdu skaits ierobežo – jo mazāks vārdu skaits, jo koncentrētāk un bez liekvārdības jāpamato savas domas.

Tā kā viedoklis jāraksta par problēmjaudājumu, tad vispirms nepieciešams atbildēt uz jautājumu apstiprinoši vai noliedzoshi. Kad izdomāta atbilde, tad var sākt plānot argumentus. Tie var būt jebkuri kultūras fakti, kas pamato viedokli. Viedoklim visticamāk būs četras rindkopas – ievads, atbilde uz jautājumu, otrajā un trešajā rindkopā būs pa argumenti domas pamatojumam, ceturtajā – secinājums, ierosinājums, novēlējums.

Viedoklis tiks vērtēts, nedaudz koriģējot līdzšinējo centralizēto eksāmena 3.daļas vērtēšanas kritērijus.

Ieteikumi 3.daļas uzdevuma izpildei!

- Izlasiet jautājumu un izdomājiet atbildi, izsveriet visus par un pret.

- Atlasiet kultūras faktus, ar kuriem varēsiet pamatot viedokli. Izvēlieties būtiskākos, pārliecinošākos.
- Faktiem jābūt precīziem un ne tikai piesaukti, bet arī raksturoti.
- Atcerieties, ka viedoklis jāraksta īss, neizplūstot liekvārdībā.
- Darba lapā veiciet uzmetumu. Vēlams noslīpējiet tekstu, jo tīrrakstā nav vēlams labot. Tīrrakstam paredzēta tikai viena A4 formāta lapa.
- Izvairieties no trafaretas atbildes. Neviena atbilde nav nepareiza, tā ir tikai jāpamato, jāpierāda. Atbildes nedrīkst būt pretrunīgas.
- Tekstā lietojiet vienskaitļa 1.personas vietniekvārdu es. Šīs formas lietošana jau ir ceļa sākums uz personisko viedokli.
- Kad veikts uzmetums, pārlasiet to, veiciet korekcijas, ja nepieciešams.
- Veiciet tīrrakstu – lēni un prātīgi.
- Pārlasiet tekstu, varbūt pieļauta kāda pareizrakstības kļūda, novērsiet to.

Pirms eksāmena vēl varat ielūkoties VISC metodiskajā materiālā:

https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/2014_2015_ce_lat_val_analize.pdf